

სამოქალაქო ომი საქართველოში:
მეხსიერების ფუნქციური არეები

CIVIL WAR IN GEORGIA: FUNCTIONAL AREAS
OF MEMORY

მაია ქვრივიშვილი
Maia Kvrivishvili

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: მეხსიერების არეები, ნარატივი,
სამოქალაქო ომი, მასმედია

Keywords: Areas of memory, narrative, civil war, mass media

„არც მეხსიერება და არც ისტორია უკვე აღარ განიხილება ობიექტურად. ესაა ინფორმაციის ცნობიერი თუ არაცნობიერი სელექციის, ინტერპრეტაციის, დამახინჯების შესაძლებლობა, რომელიც სოციალურად არის განპირობებული“. პიტერ ბერკის ეს აზრი ძალიან მკაფიოდ განსაზღვრავს დამოკიდებულებას ისტორიასთან, წარსულთან, მეხსიერებასთან. ჩვენი ნაშრომის ძირითადი თემა სწორედ მეხსიერება და მასთან დაკავშირებული სხვადასხვა საკითხია.

პიერ ნორა ასახულებს მეხსიერების ფესვების არსებობას რეალობაში – ჟესტებში, გამონათქვამებსა და საგნებში და ა. შ. ფრანგი ისტორიკოსი მათ უწოდებს „მეხსიერების ადგილებს.“ იგი „მეხსიერების ადგილების“ წარმოქმნას განიხილავს, როგორც არასპონტანურ მოვლენას. მას მიაჩნია, რომ თანამედროვე მეხსიერება, უპირველეს ყოვლისა, არქივულია. იგი ემყარება მატერიალურ სამყაროს – ზუსტ ჩანაწერებს, ვიზუალურ მასალას, რაც თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარების შედეგია.

ჩვენს კონკრეტულ ინტერესს წარმოადგენს საქართველოს უახლესი ისტორიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მოვლენის – სამოქალაქო ომის გააზრება, მეხსიერების ფუნქციური არეების საშუალებით. ამ თვალსაზრისით, ჩვენ შევეცადეთ, გავცნობოდიტ და გავგვანალიზებინა სამოქალაქო ომის „მეხსიერების ადგილები“, კონკრეტულად კი სატელევიზიო სივრცე.

წარსულის აღქმა და მეხსიერების ფორმირება მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული პოლიტიკურ კონიუნქტურაზე, და შესაბამისად, დროში ცვალებადია. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ „წარსულის ხსოვნა ანმყო იდენტობას განსაზღვრავს“.

სატელევიზიო სივრცე წარმოადგენს იმ „მნიშვნელობათა ინდუსტრიას“, მეხსიერების არეს სადაც ნარატივები ფოკუსირებულია საერთო და საზიარო გამოცდილებისთვის მნიშვნელობის მინიჭებაზე. სატელევიზიო გადაცემები საშუალებას იძლევა თვალი მივადევნოთ ნარტივების შექმნას. დიდია მედიის როლი საზოგადოების პოლიტიკურ ცხოვრებაში, მას შეუძლია გავლენა მოახდინოს საზოგადოების პოლიტიკურ ცხოვრებაზე, გემოვნებაზე, ასევე ის წარმოადგენს საზოგადოების განათლების და გართობის, ინფორმაციის წყაროს. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს

საზოგადოების ცნობიერების ჩამოყალიბებაში, ფუნქციონირებასა და განვითარებაში მნიშვნელოვანი როლი უკავია. მეტიც, ჩვენს ქვეყანაში განვითარებული მოვლენების აღქმა და შემეცნება ძირითადად სწორედ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით ხორციელდება, ასევე შეუძლია მოახდინოს მანიპულირება საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაზე.

განხილული გვაქვს სატელევიზიო გადაცემები, რომლებიც საშუალებას გვაძლევენ თვალი მივადევნოთ „სამოქალაქო ომთან“ დაკავშირებული ნარატივების ჩამოყალიბებას. სატელევიზიო სივრცე წარმოადგენს მეხსიერების იმ ფუნქციურ არეს, სადაც თავი მოიყარა საკითხთან დაკავშირებულმა ინფორმაციამ და ინტერპრეტაციებმა.

სატელევიზიო სივრცემ, როგორც ერთ-ერთმა მედიუმმა. შემოინახა „სამოქალაქო ომთან დაკავშირებული მნიშვნელოვანი და, იმავდროულად, სადავო საკითხები, ისეთი როგორებიცაა: მოვლენის სახელის დარქმევა: „სამოქალაქო ომი“, „სამხედრო გადატრიალება“, „პუტჩი“, „რუსული ოკუპაციის გაგრძელება“, „აჯანყება“, „ორიგინალური ომი“ ... , ომის დამწყების ვინაობა, მართალი და მტყუანი, დამნაშავე და მსხვერპლი, გამარჯვებული და დამაცხებული, „ჩვენ“ და „ისინი“ და ა.შ. მასში აირეკლა იმდროინდელი (და არამხოლოდ) ქართული საზოგადოების დამოკიდებულება ამ საკითხებისადმი. ჩვენ მიერ განხილულ დოკუმენტურ ფილმებში და ტელეგადაცემების სტუმრების მონათხრობიდან გამომდინარე, ძნელია იმის თქმა, რომ 1991-93 წლების მოვლენებთან დაკავშირებით ჩამოყალიბდა დომინანტი ნარატივი, რომელიც საზოგადოების ყველა ჯგუფის მიერაა საყოველთაოდ აღიარებული და გაზიარებული. დომინანტი ნარატივის მიზანი ხომ მომხდარი ისტორიული მოვლენის შესახებ გაბატონებული და საყოველთაოდ მიღებული აზრის შექმნაა. თუმცა ამის მცდელობა ჰქონდა ე.წ. გამარჯვებულ მხარეს, რომელიც ხელისუფლებაში იყო. ზ.გამსახურდიას განდევნის შემდეგ ხელისუფლება იწყებს მომხდარის შეფასებას და ცდილობს შექმნას ე.წ. დომინანტი ნარატივი. ის იწყებს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თარიღისადმი თავისი ნარატივის ჩამოყალიბებას, რომელიც გარკვეულწილად თანამედროვეობასთანაც იყო დაკავშირებული, რამდენადაც საზოგადოების ფართო ფენებისთვის გამსახურდიას

სახელს უკავშირდებოდა, თითქმის მასთან ასოცირდებოდა. ასევე მნიშვნელოვან საყრდენს წარმოადგენდა ეროვნული ცნობიერებისათვის. ასევე მნიშვნელოვანია 9 აპრილისადმი დამოკიდებულება, 1993 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერ 9 აპრილის ეროვნული ერთიანობის, სამოქალაქო თანხმობისა და სამშობლოსათვის დაღუპულთა დღედ გამოაცხადება.

აღნიშნული საკითხის კვლევისთვის ჩვენ მიერ შერჩეული ტელეპროდუქციაში ასახულია „სამოქალაქო ომთან“ დაკავშირებული ნარატივების კონსტრუირება თავისი განწყობით, პოზიციებით, მოვლენების ურთიერთკავშირით და სოციალური კონტექსტით. უნდა აღინიშნოს, რომ შექმნილი პოლიტიკური სიტუაციის გამო აღნიშნულ მოვლენებზე საჯაროდ საუბარი გვიან დაიწყო. თუ გადავხედავთ ქართულ ტელე- და ინტერნეტსივრცეში არსებულ მასლას, რომელიც დოკუმენტურად ასახავს მიმდინარე მოვლენებს, დაპირისპირებულ მხარეებს, მაშინდელ სოციალურ და პოლიტიკურ გარემოს, საშუალება გვეძლევა, თვალი მივადევნოთ მხარეების მიერ საკუთარი ნარატივების ჩამოყალიბებას. ორივე მხარე ცდილობს დაიცვას საკუთარი პოზიციების/ქმედებების მართებულება. ჩვენ მიერ შესწავლილ მასალაში, რომელიც ასახავს უშუალოდ მიმდინარე პროცესს, კარგად ჩანს მხარეები საკუთარი სიმართლით, რომელიც შემდგომ სხვადასხვა დისკურსში აისახა. როგორც პრეზიდენტი გამსახურდია და მისის მომხრეები, ისე მათთან დაპირისპირებული მხარე კარგად აცნობიერებდა მასმედიის ძალას და ცდილობდა გამოეყენებინა ის, შეექმნა საკუთარი ვერსიები. ქართული ტელესივრცე წარმოადგენს მეხსიერების ადგილს, ერთგვარ ფუნქციურ არეს, სადაც აკუმულირებულია 1991-93 წლებში საქართველოში მიმდინარე მოვლენები-ფაქტები, ინტერპრეტაციები, ნარატივები, დისკურსი.

ლიტერატურა:

Alexander J., Towards a Theory of Cultural Trauma (In: Alexander Jeffrey C., Ron Eyerman, Neil J. Smelser, Bernhard Giesen, Piotr Sztompka. Cultural Trauma and Collective Identity, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press. გვ. 1-30.

- Assmann J.**, Collective memory and cultural identity. In: *New German Critique*, # 65, Cultural History/Cultural Studies (Spring-Summer, 1995), გვ. 125-133.
- Nora P.**, *Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire* Author(s): Source: Representations, No. 26, Special Issue: Memory and Counter-Memory (Spring, 1989), pp. 7-24 Published by: University of California Press Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2928520> . გვ. 7-24.
- Robert A. Neimeyer.** Re-Storying Loss: Fostering Growth in the Posttraumatic Narrative. In: *Handbook of Posttraumatic Growth. Research and Practice.* Edited By Lawrence G. Calhoun, Richard G. Tedeschi. New York, Routledge. 2006. Chapter 4, Types of traumatic. გვ. 82 .
- Thinking through Transition. Liberal Democracy Authoritarian Pasts, and Intellectual History in East Central Europe after 1989. Ed. by Michal Kopeček and Piotr Wciślik. CEU Press, Budapest-New York, 2015. Michal Kopeček and Piotr Wciślik. Introduction. Towards an Intellectual History of Post-Socialism, გვ. 1-38.
- James V. Wertsch.** Deep Memory and Narrative Templates: Conservative Forces in Collective Memory. In *Memory and Political Change.* Edited by Aleida Assmann and Linda Shortt. Palgrave Macmillan, N.Y, 2012, გვ. 173-185.
- Zerubavel E.** *Time Maps, Collective Memory and the Social Shape of the Past.* Chikago and London. 2004.
- Béatrice Fleury, Jacques Walter.** L'information médiatique: un domaine foisonnant de recherche. nb.: <https://doi.org/10.4000/rfsic.1071>
- Amenda Rueda,** Des Médias aux médiations: quelles médiations, quels objets, quels enjeux ? nb.: <http://www.carin.info/revue-es-enjeux-de-l-information-et-de-la-communication-2010-2-page-88.htm>
- Sabina Loriga,** Du trauma historique , nb.: <https://www.politika.io/fr/notice/du-trauma-historique>
- საძმობის ერა, ანუ ვენდეტა-ანარეკლები, nb.: <https://www.youtube.com/watch?v=7ek8dNHhPNk>
- 1991-92 წლების „თბილისის ომი“, nb.: <https://www.youtube.com/watch?v=2yy-jXtuqkM>
- სამოქალაქო ომი, ინტერვიუ ქობალიას რაზმთან, nb.: <https://www.youtube.com/watch?v=Ly0gfdcq26g>
- 1991/92 წწ. ხალხის პროტესტი, nb.: <https://www.youtube.com/watch?v=w03tQw1YQEK>

ტური სერიიდან „რუსთაველის გამზირის ამბები“ „თბილისის ომი“, იხ.:
https://www.com/watch?v=gdchn8Ju2_w

ჯაბა იოსელიანი: რუსეთის არმიამ მოგვაგებინა სამოქალაქო ომი, იხ.:
<https://www.youtube.com/watch?v=0AMidzAY4Vo>

„თბილისში ომის დაწყება 22 დეკემბერი 1992წელი“ იხ.: https://www.youtube.com/watch?v=ueMJG_cXD_E.

„თბილისის ომი – 1991 – პარლამენტის შენობა, იხ.: https://www.youtube.com/watch?v=4LLl1ddz_6yE&t=2s

ნადირალების გადატრიალება – 1991-1992 წლები, რუსთავი 2 სიუჟეტი, 2010 წლის აპრილი, იხ.: <https://www.youtube.com/watch?v=TNP4PHySh6k>

ანარეკლები „ბუნკერი,“ 2019 წელი, <https://www.youtube.com/watch?v=x-oM-CjX08so>

ნითელი ზონის გადაცემა, „მხედრიონი და გადამწვარი სოფელი. ნაწილი 1“, 2015 წელი, იხ.: <https://www.youtube.com/watch?v=IbqFeO8NR5Q>

ნითელი ზონის გადაცემა, „მხედრიონი და გადამწვარი სოფელი. ნაწილი2“, 2015 წელი, იხ.: <https://www.youtube.com/watch?v=t-QPN9w-mCQA>

ნითელი ზონის გადაცემა, „მხედრიონი და გადამწვარი სოფელი. ნაწილი3“, 2015 წელი, იხ.: <https://www.youtube.com/watch?v=zzQqb-kITXOQ>

სატელევიზიო გადაცემები: არ გათეთრდების ყორანი! პუტჩი საქართველოში 1991-1992 (17.12.2013), იხ.: <https://www.youtube.com/watch?v=Nc-HLqvo8wU>

კოკა ყანდიაშვილის საავტორო გადაცემა „საქართველო XX საუკუნე“ – 1991-1992 . იხ.: <https://www.youtube.com/watch?v=qMtn19js-CY>

საქართველო – მე-20 საუკუნე (1999-2000_ შეჯამება, იხ.: <https://www.youtube.com/watch?v=usHbXdmIj5g&t=1183s>

თომა ჩაგელიშვილის დოკუმენტური ფილმი „ჩაკეტილი წრე“ ნაწილი 1, იხ.: <https://www.youtube.com/watch?v=ux-BA4j1aA>

თომა ჩაგელიშვილის დოკუმენტური ფილმი „ჩაკეტილი წრე“, ნაწილი 3, იხ.: <https://www.youtube.com/watch?v=48qA5HDZGCI>

თომა ჩაგელიშვილის დოკუმენტური ფილმი „ჩაკეტილი წრე“, ნაწილი 4, იხ.: https://www.youtube.com/watch?v=99_sjkdllhL8

სოფო მოსიძე „ამხედრებულ მეამბოხეთა საგა1“, იხ.: <https://www.youtube.com/watch?v=u3q77MWL0HU>

სამხედრო კრიმინალური გადატრიალება 1991-1992 წელი, ავტორი და რეჟისორი თამილა ჯაფარიძე, 1993წ. იხ.: <https://www.youtube.com/watch?v=M93zShwiXrw>

საქართველო ერთია – განსაცდელი (1994 წელი), რეჟისორი ოთარ იოსელიანი, იხ.: <https://www.youtube.com/watch?v=x10FJS62ceA>

“Neither memory nor history is considered objective anymore. This is the possibility of conscious or unconscious selection, interpretation, distortion of information, which is socially conditioned”. This view of Pitter Burke very clearly defines the relationship with history, with the past, with memory. The main topic of our paper is memory and other related issues.

Pierre Nora proves the existence of the roots of memory in reality – in gestures, expressions and objects, and so on. Sh. A French historian calls them “places of memory.” He views the emergence of “memory sites” as a non-spontaneous event. He believes that modern memory is, above all, archival. It is based on the material world – accurate records, visual material, which is the result of the development of modern technology.

Our specific interest is to understand one of the most important events in the recent history of Georgia – the Civil War, through the functional areas of memory. In this regard, we have tried to identify and analyze the “places of memory” of the civil war, specifically the television space.

The perception of the past and the formation of memory are significantly dependent on the political conjuncture and therefore change over time. It is also important that “the memory of the past defines the present identity.”

The television space is the “meaning industry”, the memory space where narratives focus on giving meaning to shared experiences. TV shows allow us to watch the creation of narratives. The role of the media in the political life of the society is great, it can influence the political life and taste of the society, as well as it is a source of education and entertainment, information. The media play an important role in shaping, functioning and developing public awareness. Moreover, the perception and cognition of the developments in our country is mainly carried out through the mass media, and can also manipulate the formation of public opinion.

We have reviewed TV programs that allow us to watch the development of narratives related to the “Civil War”. The TV space is the functional area of memory where information and interpretations related to the subject are stored.

The TV space, as one of the media outlets, kept important and, at the same time, controversial issues related to the civil war, such as: naming the event: “Civil War”, “Military Coup”, “Putsch”, “Continuation of Russian Occupation”, “Uprising”, “Original War “..., the identity of the initiator of the war, righteous and false, guilty and victim, victorious and defeated, “we” and “they”, etc. It reflected the attitude of the Georgian society of that time (and not only) towards these issues. From the documentaries, we have reviewed and the narratives of the guests of the TV shows, it is difficult to say that a dominant narrative has emerged in connection with the events of 1991-93, which is universally recognized and shared by all groups in society. After all, the goal of the dominant narrative is to create a prevailing and universally accepted opinion about a historical event. However, the attempt to do so is called the victorious side that was in power. After the expulsion of Z. Gamsakhurdia, the government starts assessing the incident and tries to create a so-called Dominant Narrative. He begins to formulate his narrative on one of the most important dates, which was, to some extent, related to modernity, as far as the name of Gamsakhurdia was associated with the general public, it was almost associated with him. It was also an important pillar of national consciousness. Also, the attitude towards April 9 is important, as the Parliament of Georgia declared April 9 as the Day of the Dead for National Unity, Civil Consent and Homeland.

The TV production we selected for the study of this issue reflects the construction of narratives related to the “Civil War” with its mood, positions, interrelationships of events and social context. It should be noted that due to the current political situation, the public discussions of these events began quite late. If we look at the material available on Georgian television and the Internet, which documents the current events, the opposing parties, the social and political environment of the time, we have the opportunity to follow the formation of their narratives by the parties. Both sides try to defend the correctness of their positions/actions. In the material, we have studied what reflects the ongoing process. Based on it, it

is clear that the parties are right in their own right, which is then reflected in various discourses. Both President Gamsakhurdia and his supporters, as well as the party in conflict with them, were well aware of the power of the media and tried to use it to create their versions. Georgian TV space is a place of memory, a kind of functional area where the current events in Georgia in 1991-93 are accumulated – facts, interpretations, narratives, discourse.

References:

- Alexander J.**, Towards a Theory of Cultural Trauma (In: Alexander Jeffrey C., Ron Eyerman, Neil J. Smelser, Bernhard Giesen, Piotr Sztompka. *Cultural Trauma and Collective Identity*, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, pp. 1-30.
- Assmann J.**, Collective memory and cultural identity. In: *New German Critique*, # 65, Cultural History/Cultural Studies (Spring-Summer, 1995), pp. 125-133.
- Nora P.**, Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire Author(s): Source: *Representations*, No. 26, Special Issue: Memory and Counter-Memory (Spring, 1989), pp. 7-24 Published by: University of California Press Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2928520> . pp. 7-24.
- Robert A. Neimeyer.** Re-Storying Loss: Fostering Growth in the Posttraumatic Narrative. In: *Handbook of Posttraumatic Growth. Research and Practice*. Edited By Lawrence G. Calhoun, Richard G. Tedeschi. New York, Routledge. 2006. Chapter 4, Types of traumatic. p. 82.
- Thinking through Transition. Liberal Democracy Authoritarian Pasts, and Intellectual History in East Central Europe after 1989. Ed. by Michal Kopeček and Piotr Wciślik. CEU Press, Budapest-New York, 2015. Michal Kopeček and Piotr Wciślik. Introduction. Towards an Intellectual History of Post-Socialism, p. 1-38.
- James V. Wertsch.** Deep Memory and Narrative Templates: Conservative Forces in Collective Memory. In *Memory and Political Change*. Edited by Aleida Assmann and Linda Shortt. Palgrave Macmillan, N.Y, 2012, p. 173-185.
- Zerubavel E.** *Time Maps, Collective Memory and the Social Shape of the Past*. Chicago and London. 2004.
- Béatrice Fleury, Jacques Walter.** L'information médiatique: un domaine foisonnant de recherche. nb.: <https://doi.org/10.4000/rfsic.1071>.

Amenda Rueda, Des Médias aux médiations : quelles médiations, quels objets, quels enjeux ? nb.: <http://www.carin.info/revue-es-enjeux-de-l-information-et-de-la-communication-2010-2-page-88.htm>

Sabina Loriga, Du trauma historique , nb.: <https://www.politika.io/fr/notice/du-trauma-historique>

Internet Sources:

Civil War, interview with Kobalia Squad, Retrieved from.: <https://www.youtube.com/watch?v=Ly0gfdcq26g>

Coup d'état-1991-1992, Rustavi 2, 2010 April, Retrieved from.: <https://www.youtube.com/watch?v=TNp4PHYsh6k>

Georgia – 20th Century (1999-2000_ Digest, Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=usHbXdmlj5g&t=1183s>

Georgia is One – Trial (1994), directed by Otar Ioseliani, Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=x1OFjS62ceA>

Jaba Ioseliani: The Russian Army Helped us Win the Civil War, Retrieved from.: <https://www.youtube.com/watch?v=0AMidzAY4Vo>

Koka Kandiashvili's Show "Georgia XX Century" – 1991-1992. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=qMtn19js-CY>

Military criminal coup 1991-1992, author and director Tamila Japaridze, 1993. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=M93zShwiXrw>

Red Zone, "Mkhedrioni and Burned Village. Part 1 ", 2015, Retrieved from.: <https://www.youtube.com/watch?v=IbqFeO8NR5Q>

Red Zone, "Mkhedrioni and Burned Village. Part 2 ", 2015, Retrieved from.: <https://www.youtube.com/watch?v=t-QPN9wmCQA>

Red Zone, "Mkhedrioni and Burned Village. Part 3 ", 2015, Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=zzQQbkITXOQ>

Reflections "Bunker", 2019, Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=xoM-CjX08so>

Sopo Mosidze "Military Uprising Saga 1", Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=u3q77MWL0HU>

"Tbilisi War of 1991-92", Retrieved from.: <https://www.youtube.com/watch?v=2yy-jXtuqkM>

1991/92 People Protest, nb.: <https://www.youtube.com/watch?v=w03tQw1YQEk>

“Tbilisi War-1991 – Parliament Building”, Retrieved from.: https://www.youtube.com/watch?v=4LLiddz_6yE&t=2s

The Era of Brotherhood, or Vendeta- Reflections. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=7ek8dNHhPNk>

“The start of the war in Tbilisi on December 22, 1992” Retrieved from.: https://www.youtube.com/watch?v=ueMJG_cXD_E .

The Tour from the series “Rustaveli Avenue News” , “Tbilisi War”, Retrieved from.: https://www.com/watch?v=gdchn8Ju2_w

Toma Chagelishvili Documentary Film “Closed Circle” Part 1, Retrieved from : <https://www.youtube.com/watch?v=ux-BA4j1laA>

Toma Chagelishvili Documentary Film “Closed Circle” Part 3, Retrieved from.: <https://www.youtube.com/watch?v=48qA5HDZGCI>

Toma Chagelishvili Documentary Film “Closed Circle” Part 4, Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=99_sJkdlhL8

TV shows: A crow is no whiter for being washed! Putsch in Georgia 1991-1992 (17.12.2013), Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=Nc-HLqvo8wU>

